

Ο ιδανικός κατάσκοπος πριν από τον Μποντ

Ο συγγραφέας οδηγεί στον κόσμο των μυστικών υπηρεσιών τον αναγνώστη, τον Φλέμινγκ, τον Τσάντλερ, τον Λε Καρέ...

ΣΟΜΕΡΣΕΤ ΜΟΜ
Ασεντεν ή ο Βρετανός πράκτορας
μυθρ.: Μαρία Λαϊνά - Μάνια Μεζίτη
εκδ. Πατάκη, 2024, σελ. 390

Του ΓΙΑΩΡΓΟΥ ΒΕΗ

Γραμμένο από επαγγελματία κατάσκοπο και ταυτοχρόνως δόκιμο παραγωγό λόγου, εκδόθηκε πρώτη φορά στην αγγλική γλώσσα πριν από ενενήντα έξι χρόνια. Το μυθιστόρημα αυτό εξακολουθεί να συναρπάζει τους αναγνώστες και μάλιστα διεθνώς. Τώρα και στα ελληνικά. Μάλιστα σε άρτια μετάφραση. Συγκρατώ ότι έχει θεωρηθεί προ πολλού από τους κριτικούς των New York Times ότι συνιστά «το πλέον πειστικό λογοτεχνικό βιβλίο για την κατασκοπεία». Παραμένει άλλωστε σταθερός δείκτης υψηλής υφολογικής ποιότητας στον χώρο της συγκεκριμένης ειδολογικής απόκλισης. Σημειώνω ότι ο Άλφρεντ Χίτσκοκ σκηνοθέτησε την ταινία «Μυστικός πράκτωρ», το 1936, βασισμένη στο παρόν έργο. Ενώ συγγραφείς όπως ο Ιαν Φλέμινγκ (1908-1964), ο Τζον Λε Καρέ (1931-2020), ο Γκράχαμ Γκριν (1904-1991) και ο Ρέιμοντ Τσάντλερ (1888-1959) έχουν απομωιάσει ενεργητικά το μάθημα του «Ασεντεν».

Ο Σόμερσετ Μομ (1874-1965) επινοεί στην προκειμένη περίπτωση την ύλη της εξιστορήσεως, χωρίς να παύει την ίδια

στιγμή να ανασκευάζει, να διερμινεύει, να προεκτείνει και να αξιοποιεί κατά το δοκούν, πτυχές, δομές και όψεις της εξ αντικειμένου δεδομένης πραγματικότητας. Επικρατεί η γραμμική, μια όντως ασθματική ανάπτυξη. Οι διάλογοι είναι ενδεικτικοί της συστηματικής ανθρωπολογικής μελέτης των χαρακτήρων, η οποία σαφώς προηγήθηκε στο εσωτερικό του συγγραφικού σύμπαντος. Τα δε επιμέρους κεφάλαια θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελέσουν αυτοτελείς αφηγη-

«Το πλέον πειστικό λογοτεχνικό βιβλίο για την κατασκοπεία», σύμφωνα με τους κριτικούς των New York Times.

ματικές μονάδες. Επισημαίνω ότι η συνθετική επάρκεια και η όλη τυπική ευρωστιά της λεκτικής μηχανής, όπου η ειρωνεία κι ο δημιουργικός σαρκασμός δεν λείπουν, υποστηρίζουν ενεργά την πρόσφορη διαχείριση των σημαίνοντων. Η απρόσκοπτη απόλαυση του μυθιστορηματικού δικαιώνει στην πράξη των απαιτητικών εφαρμογών την πρωταρχική λογοτεχνική πρόθεση.

Ο Ασεντεν, ένας Βρετανός θεατρικός συγγραφέας, στρατολογείται, χωρίς εξαντλητι-

Ο Σόμερσετ Μομ ήξερε καλά τον κόσμο των σκιών και αυτό είναι διακριτό σε κάθε σελίδα του βιβλίου, που κυκλοφόρησε το 1927.

κές διατυπώσεις, στη Βρετανική Υπηρεσία Πληροφοριών, ενώ μαίνεται ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος. Αναφέρεται τακτικά σε έναν υψηλά ιστάμενο στην ιεραρχία, φλεγματικό, πολύπειρο και μνησικακό αξιωματούχο, γνωστό με το αρχικό «Ρ». Ο Ασεντεν δεν χάνει ευκαιρία να αποδοκιμάζει ορισμένες εμμονές και εξόφθαλμες, ενοχλητικές προκαταλήψεις του εμφανώς δύστροπου αφεντικού του. Ο σεβασμός του όμως στην, ως εκ των πραγμάτων, επιβεβλημένη

αποστολή της ενδελεχούς κατασκοπείας παραμένει αμείωτος. Οι αποστολές ποικίλλουν. Από τη Γενεύη στο Λονδίνο και στη Λυών, από τη Ρώμη στη Νάπολη, από το Βλαδίβοστοκ στην Πετρούπολη, οι τόποι δεν είναι τίποτε άλλο παρά τα προσχήματα της ευθύβολης αυτής γραφής. Η ίδια δεν θέλει να κρύψει τα αίτια και αιτιατά της: έτσι, το όνειρο μιας ενδεχόμενης αυτοβιογραφίας του Σόμερσετ Μομ διαχέεται με υποδειγματικό διηγητικό τακτ στις σελίδες του

Ο Άλφρεντ Χίτσκοκ σκηνοθέτησε την ταινία «Μυστικός πράκτωρ», το 1936, βασισμένη στο βιβλίο του Μομ.

βιβλίου. Ο,τι δηλαδή εντοπίζεται σε έναν δεύτερο βαθμό πρόσληψης.

Αντλώντας διαρκώς πληροφορίες προς όφελος της πατρίδας του, ο ψυχραιμός, αρχευτικά διορατικός Ασεντεν θα βρεθεί αντιμέτωπος διαδοχικά τόσο με τις αστυνομικές αρχές διαφόρων κρατών, όσο και με πράκτορες και αδιότακτους λεγόμενους συνδέσμους, οι οποίοι προωθούν, συνήθως μέχρις εσχάτων, τα συμφέροντα κρατών που αντιτίθενται στα σχέδια των Αγγλων και βεβαίως των συμμάχων τους σε εκείνα τα εξαιρετικά κρίσιμα χρόνια. Παραθέτω ενδεικτικά στιγμιότυπα από τα δρώμενα για τις ανάγκες της εποπτικής στιγμής: «...δίπλα

στη λίμνη, τα μόνα πρόσωπα που έβλεπες ήταν οι σοβαροί Έλβετοι που έπαιρναν την ουδετερότητά τους και την έβγαζαν βόλτα όπως θα έβγαζαν το κυνηγόσκυλό τους» και «με την πάροδο του χρόνου μπορείς, ευτυχώς, ν' αφηφίσεις τον τρόπο και τη σκληριότητα του έρωτα, ωστόσο η ηλικία από μόνη της αδυνατεί να σε απελευθερώσει απ' τον ζυγό της ματαιοδοξίας. Ο χρόνος μπορεί να μετριάσει το βάσανο του έρωτα, αλλά μόνο ο θάνατος ανακουφίζει το μαρτύριο της πληγωμένης ματαιοδοξίας. Ο έρωτας είναι απλός και δεν υπεκφεύγει, η ματαιοδοξία σ' εξαπατά μ' εκατοντάδες μεταμφιέσεις».

Το τέλος της διακυβέρνησης εκείνου του μοιραίου δικηγόρου ονόματι Αλεξάντερ Φιόντοροβιτς Κέρενσκι και η άνοδος το 1917 των μπολσεβίκων στην εξουσία, με την επιμελέστατη καθοδήγηση του Λένιν και του Τρότσκι, συνιστά και την τελευταία πράξη του δράματος. Φθάνοντας τότε ακριβώς στη Ρωσία, ο ακαταπίοντος ήρωας του Σόμερσετ Μομ προσπαθεί να εξασφαλίσει τη μη σύμπτωση της Ρωσίας με τη Γερμανία. Η Ιστορία είναι το φιλόξενο, το όντως ευρύχωρο σπίτι του Ασεντεν. Το κατοικεί με απόλυτη γνώση της παροδικότητας των πάντων. Εξ ου και η λατρεία, την οποία αποδίδει με υποδειγματικό μάλιστα σθένος στις ποιότητες της κάθε καταλυτικής στιγμής.